

Beata Filipiak, Magdalena Kogut-Jaworska

Uniwersytet Szczeciński

MODELE POBUDZANIA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI NA POZIOMIE LOKALNYM*

1. Wstęp

Rozwój przedsiębiorczości jest jednym z podstawowych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego polskich regionów. Organy jednostek samorządu terytorialnego stają się kreatorami procesów rozwojowych, podejmują działania na rzecz stworzenia odpowiednich warunków do rozwoju przedsiębiorczości, wspierają go, stają się inicjatorami zmian, ale swoje działania powinny nakierowywać przede wszystkim na opracowanie, a potem konsekwentną realizację polityki pobudzania przedsiębiorczości. Założenia polityki pobudzania przedsiębiorczości powinny stanowić istotny element strategii jednostki samorządu terytorialnego. W tym celu konieczne staje się nie tylko rozpoznanie potrzeb, dobranie instrumentów pobudzania przedsiębiorczości, ale też uwzględnienie czynników, które mogą w najbliższej, jak i dalszej przyszłości wpłynąć na zmianę preferencji i oczekiwań społeczeństwa i przedsiębiorców w zakresie rozwoju i pobudzania przedsiębiorczości.

Postulatem staje się opracowanie modelowych rozwiązań, które pozwalałyby na prowadzenie polityki pobudzania rozwoju lokalnego w sposób konsekwentny. Wypracowanie modeli pobudzania przedsiębiorczości staje się ważnym działaniem władz samorządowych, gdyż pozwala na odpowiednią reakcję polityki władz samorządowych i skuteczną reakcją na zmieniające się warunki otoczenia (np. zmiany sytuacji gospodarczej, ekonomicznej ludności, migracji, ubożenia lub bogacenia społeczeństwa). Dzięki właściwemu modelowi pobudzania przedsiębiorczości można w sposób odpowiedni do potrzeb, warunków i możliwości dobrać instrumenty pozwalające na rozwiązanie konkretnego problemu lub na osiągnięcie danego celu społeczno-gospodarczego.

Celem artykułu jest wskazanie na znaczenie interwencji w polityce władz samorządowych oraz zaprezentowanie strategii pobudzania przedsiębiorczości przez

---

* Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2006-2008 jako projekt badawczy nr 1H02C11330 oraz projekt badawczy nr 1H02C10730.

samorząd lokalny. Autorzy prowadzą rozważania w oparciu o badania empiryczne przeprowadzone w gminach województwa zachodniopomorskiego

2. Znaczenie interwencji JST w zakresie pobudzanie lokalnej przedsiębiorczości

Przekazanie władzom terytorialnym szerokiego zakresu zadań i kompetencji, a wskutek tego możliwości oddziaływania na lokalną aktywność ekonomiczną, można traktować jako podstawową przesłankę istnienia tzw. interwencjonizmu lokalnego. Interwencjonizm lokalny można więc potraktować jako analogię do stanowiącej domenę państwa kategorii interwencjonizmu, wyrażającą się w oddziaływaniu władz centralnych na gospodarkę narodową. Samorządowy interwencjonizm lokalny można tu zatem rozumieć jako: „kompleks oddziaływań władz samorządowych realizowanych za pomocą określonych instrumentów determinujących decyzje wewnętrznych (lokalnych) i zewnętrznych (zlokalizowanych poza obszarem danej jednostki samorządowej) podmiotów gospodarczych oraz innych jednostek związanych z działalnością gospodarczą, z dodatkiem pewnej liczby bezpośrednich decyzji administracyjnych i alokacyjnych, zmierzających do wprowadzenia i utrzymania jednostki samorządowej na długookresowej ścieżce rozwoju” [Sztando 2000, s. 81].

Możliwości pobudzania przedsiębiorczości przez samorząd gminny koncentrować się mogą przede wszystkim na instrumentach interwencjonizmu lokalnego. Wśród nich można znaleźć instrumenty natury finansowej, prawnej, organizacyjnej i informacyjno-szkoleniowej. Instrumenty przymusu administracyjnego obejmują różnego rodzaju decyzje, nakazy, zakazy i ograniczenia. Występują one m.in. w zakresie ochrony środowiska, gospodarki gruntami, zagospodarowania przestrzennego. Na instrumenty prawne może mieć bezpośredni wpływ ordynacja podatkowa, prawo bankowe, ustawa o poręczeniach i gwarancjach udzielanych przez skarb państwa oraz niektóre osoby prawne, ustawa o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów [Robaszkiewicz 2003, s.138], ustawa o dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców i inne. Z kolei instrumenty organizacyjne i informacyjne mają na celu tworzenie rozwiązań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i kształtowania jej klimatu. Polegają one na wspieraniu inicjatyw, podejmowaniu działań promocyjnych, udostępnianiu informacji gospodarczych, organizowaniu dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania. Prowadzenie tego typu przedsięwzięć wymaga oprócz umiejętności organizatorskich także dużego wkładu finansowego, z silnym zaangażowaniem kapitału lokalnego. Natomiast wśród instrumentów finansowych znajdujących się w dyspozycji instytucji lokalnych wyróżnić można m.in.: dotacje, ulgi podatkowe, pożyczki, poręczenia i gwarancje udzielane na preferencyjnych warunkach, a także zaniechanie ustalania zobowiązań podatkowych lub poboru podatków, odroczenie, rozłożenie na raty oraz umorzenie zaległości podatkowych. Z punktu widzenia rozwoju lokalnej przedsiębiorczości instrumenty te wykorzy-

stywane są przede wszystkim w celu wsparcia niezbędnych zmian gospodarczych (w tym restrukturyzacyjnych), rozwoju określonych sektorów gospodarki lokalnej, łagodzenia skutków bezrobocia.

Tabela 1. Podstawowe grupy instrumentów polityki dochodowej i wydatkowej samorządu lokalnego

Instrumenty polityki dochodowej	Instrumenty polityki wydatkowej
– instrumenty polityki fiskalnej (np. wprowadzanie stawek podatkowych niższych od ustawowych, zwolnień oraz ulg w podatkach i opłatach lokalnych)	– instrumenty związane z wydatkami w zakresie pomocy publicznej (poręczenia kredytowe, pożyczki, dokapitalizowanie przedsiębiorców na warunkach korzystniejszych od oferowanych na rynku)
– instrumenty związane ze zbyciem lub oddaniem do użytkowania składników mienia (np. wpływy ze sprzedaży, najmu, dzierżawy gruntów, lokali i nieruchomości)	– instrumenty związane z wydatkami inwestycyjnymi (wydatki na budowę i utrzymanie dróg, sieci wodociągowych, oczyszczalni ścieków, infrastruktury energetycznej, infrastruktury służącej celom społecznym tj. szkolnictwu, ochronie zdrowia)
– instrumenty polityki cenowej (ceny, opłaty za korzystanie z urządzeń infrastruktury technicznej, np. za wodę i ścieki, centralne ogrzewanie, korzystanie z wysypisk śmieci)	– instrumenty związane z wydatkami na wsparcie instytucji rozwoju gospodarczego (wydatki dotyczące inkubatorów przedsiębiorczości, agencji rozwoju lokalnego parków technologicznych, instytucji doradczych i szkoleniowych)
– instrumenty związane z gospodarczym kształtowaniem środowiska i kary z tytułu zanieczyszczenia środowiska	– instrumenty związane z wydatkami na cele informacyjno-promocyjne

Źródło: opracowanie własne.

Wachlarz instrumentów interwencjonizmu samorządowego oraz siła ich oddziaływania zależą od wielu czynników. Jednak dla zakresu i siły oddziaływania instrumentów lokalnej polityki gospodarczej najistotniejsze wydają się ograniczenia kompetencyjno-finansowe. Większe kompetencje i samodzielność finansowa będą sprzyjać aktywniejszej polityce gospodarczej władz lokalnych [Bagdziński 1994, s. 91]. Biorąc pod uwagę założenie, iż finanse samorządu terytorialnego wyjaśniają treść ekonomiczną i związki przyczynowo-skutkowe między gromadzeniem i wydatkowaniem środków publicznych a zakresem interwencji samorządu terytorialnego w procesy rozwoju gospodarczego, można dokonać podziału instrumentów interwencjonizmu lokalnego na instrumenty polityki dochodowej lub wydatkowej (tab. 1).

3. Możliwości pobudzania przedsiębiorczości przez samorząd lokalny (na przykładzie gmin województwa zachodniopomorskiego)

Możliwości pobudzania przedsiębiorczości przez samorząd gminny były przedmiotem badania, jakie przeprowadzono na grupie gmin i przedsiębiorstw województwa zachodniopomorskiego. Do istotnych zagadnień badawczych poddanych analizie empirycznej zaliczono: określenie miejsca i roli ważniejszych instytucji pobudzających rozwój gospodarczy, wskazanie na podstawowe bariery i ograniczenia rozwoju lokalnego, określenie znaczenia i zakresu instrumentów lokalnych (w tym głównie finansowych), a także skuteczności podejmowanych przez władze lokalne inicjatyw.

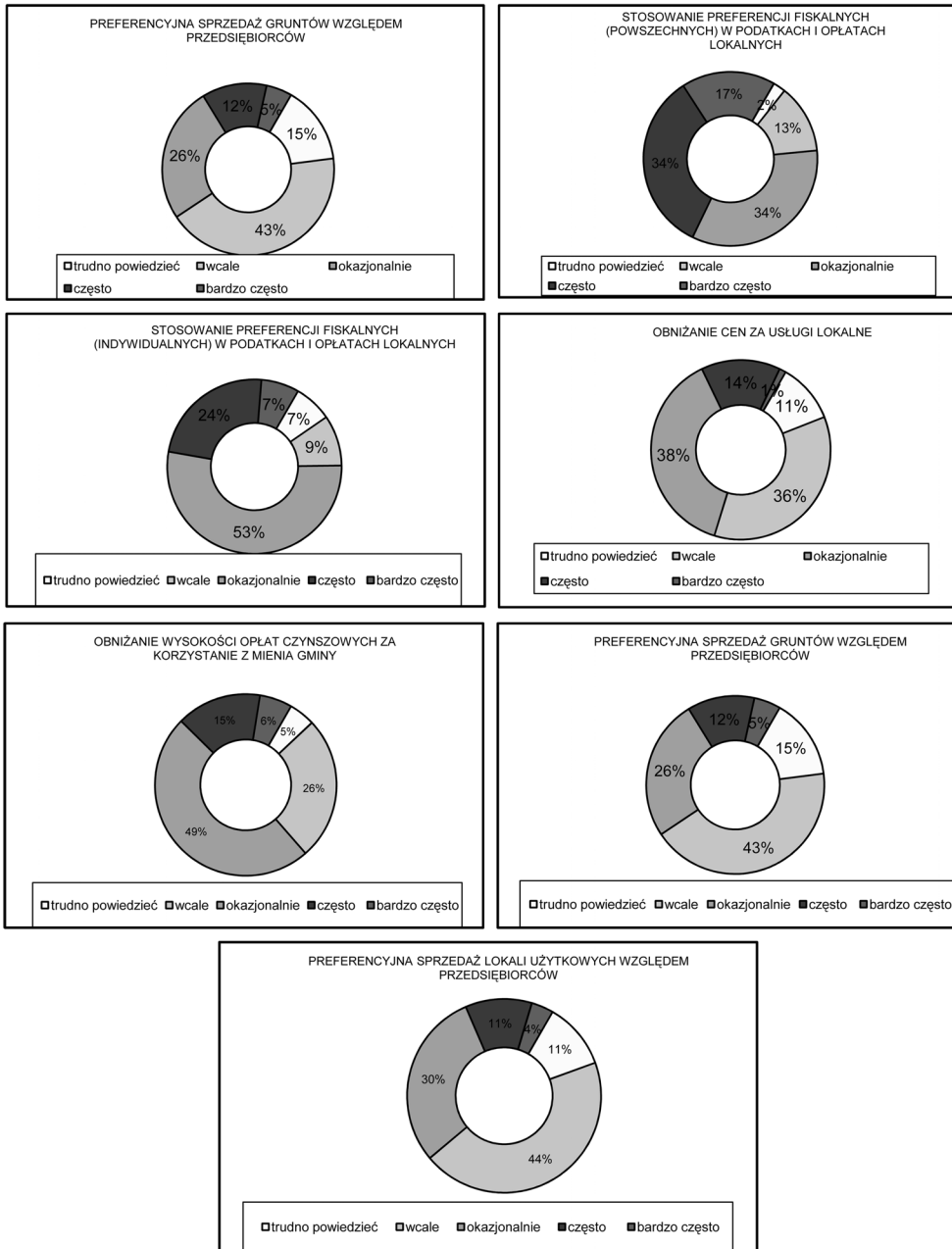
Wyrażone w badaniu¹ opinie na temat potrzeby stosowania działań progospodarczych przez gminy dostarczają argumentów służących krytycznej ocenie systemu stymulowania rozwoju gospodarczego przez samorządy gminne. Opinie przedsiębiorców na temat pobudzania rozwoju lokalnego potwierdzają stosunkowo małą skalę aktywizacji gospodarczej gmin. Przedsiębiorcy oczekują wielokierunkowego wsparcia, podwyższającego ich zdolność do konkurowania na rynku lokalnym, nierzadko w warunkach recesji gospodarczych lub podczas występowania innych uwarunkowań utrudniających ich funkcjonowanie. Gminy, by móc sprostać oczekiwaniom lokalnej przedsiębiorczości, powinny wykazywać troskę o rozwój gospodarczy.

Dokonana analiza w części dotyczącej skuteczności instrumentów dochodowych oraz instrumentów wydatkowych pozwala sformułować konkretne wnioski. Wśród instrumentów najczęściej stosowanych przez samorządy znalazły się następujące (rys. 1 i rys. 2):

- w ramach polityki dochodowej: stawki podatków i opłat lokalnych uchwalane jako niższe od ustawowych, zwolnienia i ulgi podatkowe (a także pomoc publiczna),
- w ramach polityki wydatkowej: wydatki budżetowe na rozwój infrastruktury technicznej, wydatki na cele informacyjno-promocyjne,
- w ramach pozostałych działań: polityka (strategia) rozwoju przedsiębiorczości, polityka zagospodarowania przestrzennego.

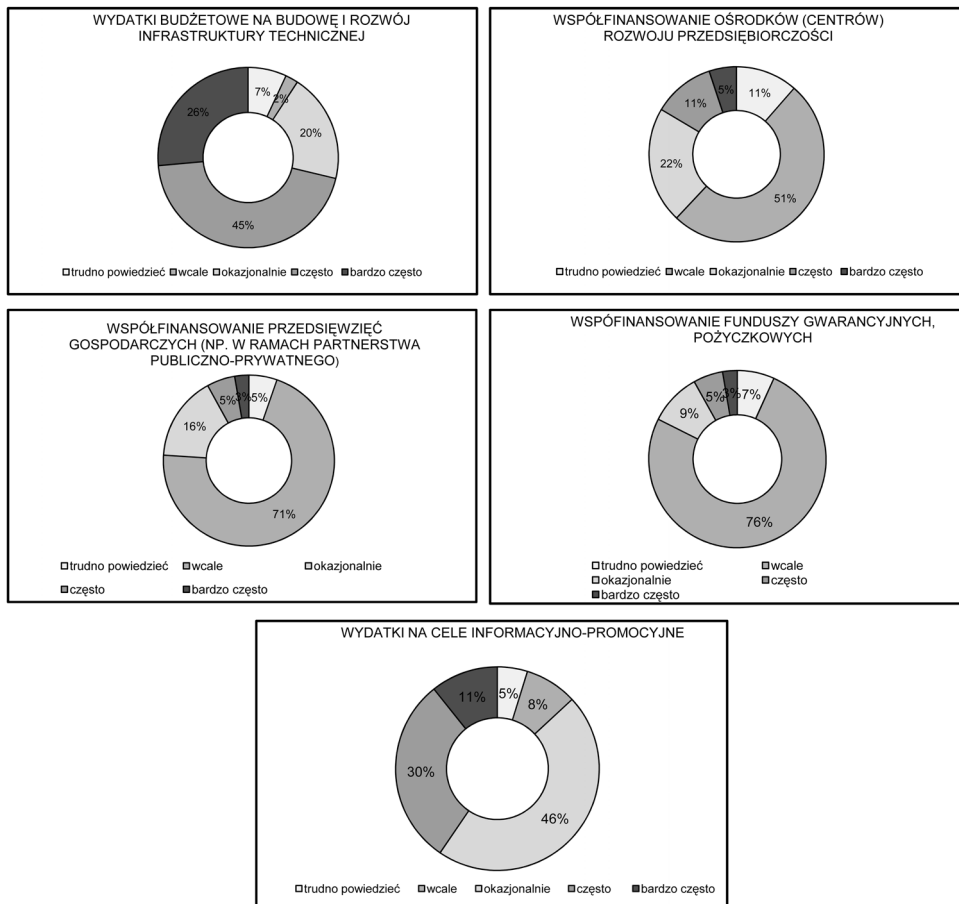
---

¹ W ocenie skuteczności stosowanych przez gminy rozwiązań na rzecz stymulowania lokalnej przedsiębiorczości przyjęto za punkt wyjścia opinie zarówno przedstawicieli gmin, jak i przedstawicieli sektora gospodarczego. Ocena dotychczasowego systemu wspierania lokalnej przedsiębiorczości została oparta na badaniach ankietowych przeprowadzonych na próbie 91 gmin i 74 przedsiębiorców województwa zachodniopomorskiego. Badania przeprowadzono na podstawie ankiet składających się z 20 pytań kierowanych do gmin i 12 pytań kierowanych do przedsiębiorców. Ankieta została poprzedzona testem pilotażowym. Dobór obszaru badawczego został podparty analizami Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową, którego oceny plasują województwo zachodniopomorskie na średnim poziomie atrakcyjności inwestycyjnej.

Rys. 1. Stosowanie głównych instrumentów dochodowych przez władze lokalne

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 2. Stosowanie głównych instrumentów wydatkowych przez władze lokalne

Źródło: badanie własne.

Przedsiębiorcy różnie ocenili aktywność gmin w przekroju poszczególnych instrumentów stymulujących przedsiębiorczość. Na ocenę tę złożył się rozkład opinii pozytywnych i negatywnych wyrażonych przez przedsiębiorców, które to opinie ponadto często pozostawały w sprzeczności z opiniami przedstawicieli gmin. Przedsiębiorcy pytani o instrumenty o potencjalnie najwyższej skuteczności wskazali, jak następuje:

- w ramach polityki dochodowej: zwolnienia i ulgi powszechne w podatkach i opłatach lokalnych, opłaty dotyczące preferencyjnej sprzedaży gruntów, obniżone opłaty czynszowe za korzystanie z mienia gminy,

- w ramach polityki wydatkowej: wydatki na infrastrukturę techniczną, wydatki na działalność informacyjno-promocyjną oraz wydatki na wsparcie instytucji otoczenia biznesu,
- w odniesieniu do pozostałych działań: upraszczanie procedur dotyczących obsługi przedsiębiorców przez samorząd, przychylne gospodarowanie mieniem komunalnym.

Wśród instrumentów o najniższej skuteczności przedsiębiorcy wymienili obniżone ceny za usługi komunalne oraz wydatki gminne związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (np. w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego). Należy stwierdzić, że ocena obecnego systemu stymulowania rozwoju gospodarczego w gminach różni się pod względem postrzegania działań skierowanych do lokalnego biznesu. W badanym okresie gminy stosowały instrumenty, które w rzeczywistości odbiegały od oczekiwań lokalnych przedsiębiorców. Szczególnie widoczne jest to w przypadku instrumentów dochodowych, gdzie różnice dotyczą zarówno rodzajów wykorzystywanych instrumentów, jak i skali stosowania. W odniesieniu do instrumentów polityki wydatkowej najważniejszą barierą jest ograniczona skala stosowania instrumentów, przejawiająca się w wydatkach zbyt niskich w stosunku do potrzeb lokalnej gospodarki.

Na podstawie prezentowanych powyżej, jak również pozostałych wniosków z przeprowadzonych badań (nie przedstawionych ze względu na ograniczenia edytorskie) stworzono ramy teoretyczne dające podstawy dla przyszłych działań samorządu lokalnego. Opisano mechanizmy wspierania lokalnej gospodarki, tworząc modelowe ujęcia działań opartych na zasobach lokalnych samorządów gminnych (model radykalnego interwencjonizmu oraz model ograniczonej interwencji samorządowej), a także na oczekiwaniach przedsiębiorców (model intensywnego rozwoju oraz model ekstensywnego rozwoju). Połączeniem powyższych stał się rekomendowany model dualny.

4. Rozwiązania modelowe w zakresie pobudzania lokalnej przedsiębiorczości

Można zaproponować krańcowo różne modele wspierania rozwoju gospodarczego opartego na zasobach majątkowych gminy, jak również modele oparte na oczekiwaniach lokalnych przedsiębiorców. Tworzą one skrajny obraz polityki gospodarczej prowadzonej w samorządach lokalnych. Mogą stanowić źródło porównań i analiz dla rzeczywistych działań w polskich samorządach.

Charakterystyczne dla **modeli opartych na zasobach majątkowych gmin** jest ryzyko prowadzenia polityki gospodarczej opartej na nie planowanych decyzjach lub przypadkowych reakcjach decydentów. Nie wynikają one z sytuacji na rynku i nie są efektem systematycznej obserwacji koniunktury gospodarczej. Działania gminne podejmowane intuicyjnie i *ad hoc* najczęściej nie przynoszą oczekiwanych rezultatów. Należy stwierdzić, że podejście takie nie jest rzadkością w samorządach

i występuje zwłaszcza w okresach przedwyborczych, gdy zarządzanie w gminie często przestaje mieć konsekwentną formę. Należy też dodać, że modele oparte na zasobach majątkowych stanowią opozycję do polityki społecznej, zwłaszcza gdy maksymalnie bazują na zasobach finansowych i składnikach mienia komunalnego, które mogłoby być wykorzystane przy realizacji celów *stricte* społecznych. Wśród modeli opartych na zasobach majątkowych gmin wyróżnić można:

- **Model radykalnego interwencjonizmu samorządowego**, bazujący na możliwie największym zastosowaniu zarówno instrumentów polityki dochodowej, jak i wydatkowej; w praktyce zdarza się niezmiernie rzadko, gdyż w ramach ograniczonych dochodów gminy nie są skłonne do podejmowania inicjatyw wspierających lokalny rozwój gospodarczy w tak dużym zakresie; model ten jest na tyle niebezpieczny, że może doprowadzić do sytuacji, kiedy samorządy na podstawie oceny posiadanych zasobów lokalnych będą mieć ambicje do zbyt dużej ingerencji, będącej przejawem nieufności wobec reguł rynkowych i polityki makroekonomicznej.
- **Model ograniczonego interwencjonizmu lokalnego**, w którym gminy podejmują działania w niewielkim stopniu obciążające lokalny budżet; powodem jego stosowania jest brak zasobów majątkowych gmin, nie zaś zadawalająca kondycja gospodarki lokalnej; model oparty jest na przekonaniu, że znaczna ingerencja w sferze społeczno-ekonomicznej może oznaczać zniekształcenie mechanizmu rynkowego, nieefektywne wydatkowanie środków pieniężnych sektora samorządowego i utrwalenie tradycyjnie nieefektywnych struktur; w rzeczywistości, w sferze gospodarczej, nie jest jednak ono tożsame z pogorszeniem wyników ekonomicznych podmiotów gospodarujących.
- **Modele zorientowane na oczekiwaniach przedsiębiorców**; w odróżnieniu od koncepcji opartych na zasobach lokalnych, odwzorowują rzeczywistość tworzoną przy współdziałaniu przedsiębiorców, którzy zgłaszają zapotrzebowanie na różnego rodzaju działania gminne. Modele te obejmują wykorzystanie wskazanych przez przedsiębiorców instrumentów i sposobów postępowania zapewniających osiągnięcie przyjętych perspektywicznych celów rozwojowych. Ponadto koncepcje te zakładają wykorzystanie zasobów gminnych do zapewnienia optymalnych warunków działalności gospodarczej. Wśród nich wymienić można przede wszystkim:
  - **model rozwoju ekstensywnego**, opierający się na mobilizowaniu rozwoju gospodarczego przy znacznej ilości zasobów gminnych; stanowi podstawę kształtowania warunków do pełnego wykorzystania i tworzenia potencjału rozwojowego sektora MŚP; model koncentruje się wokół tworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości, poprawy konkurencyjności sektora MŚP, tworzenia warunków do działalności w warunkach spowolnienia gospodarczego lub recesji; koncepcja tego uspołecznionego modelu polityki rozwoju ekonomicznego opiera się na zaangażowaniu w inicjatywy i przedsięwzięcia lokalne nie tylko

przedstawicielei samorządu, ale także mieszkańców, organizacji społecznych, lokalnej przedsiębiorczości;

- **model rozwoju intensywnego** to model opierający się na mobilizowaniu rozwoju gospodarczego przy wykorzystaniu nowych technologii, innowacyjnych rozwiązań oferowanych przez instytucje lokalne; opiera się na rozwoju lokalnych firm i przyciąganiu inwestorów zewnętrznych; wymaga przygotowania zorganizowanych terenów pod działalność gospodarczą, budowy infrastruktury technicznej, stworzenia zorganizowanego kompleksu gospodarczego. Współdziałanie sektora publicznego i prywatnego w tym modelu pozwala na lepsze rozpoznanie specyficznych dla danej jednostki samorządowej problemów, trafniejsze rozpoznanie uwarunkowań wynikających z jej otoczenia, daje wymierne efekty współpracy w postaci przedsięwzięć inwestycyjnych oraz ułatwia uzyskanie społecznego poparcia dla danej koncepcji rozwoju gospodarczego.

Ostatnim z prezentowanych modeli jest **model dualny** wspierania rozwoju gospodarczego. Łączy on w jedną całość elementy najbardziej pożądane z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości, zaczerpnięte z modeli opartych bądź to na zasobach majątkowych gmin, bądź na oczekiwaniach lokalnych przedsiębiorców. Model dualny ma charakter kompleksowy, wieloaspektowy i skoordynowany, co przejawia się w próbach bezkonfliktowego zharmonizowania oczekiwań gospodarczych i społecznych. Z punktu widzenia ograniczonych zasobów finansowych konstrukcja budżetów lokalnych opiera się na wyborach pomiędzy finansowaniem zadań społecznych i gospodarczych. Działania podejmowane w ramach modelu dualnego dążyć będą do ponadsektorowej koordynacji wydatków budżetowych, łącząc tym samym zaspokajanie potrzeb społecznych i gospodarczych. Przykładem są tu działania polegające na wykorzystaniu infrastruktury technicznej tworzonej w pierwszej kolejności z myślą o mieszkańcach oraz mikro- i małych przedsiębiorcach niż na prowadzeniu inwestycji dużych, peryferyjnych, związanych z przyciąganiem inwestycji zewnętrznych. Jednocześnie trzeba podkreślić, że model nie wyklucza, a wręcz wymaga prowadzenia nowych inwestycji infrastrukturalnych, ponieważ stanowią one jedno z najbardziej oczekiwanych przez przedsiębiorców działań lokalnych. Problem wyboru kolejności zadań każe jednak przyjąć taką strategię, która przyniesie największą synergiczną korzyść lokalną dla mieszkańców i przedsiębiorców, stanowiącą tzw. wartość dodaną rozwoju.

Model dualny, będąc odpowiedzią na aktualne wyzwania lokalnych gospodarek, przewiduje dwie koncepcje tworzenia otoczenia innowacyjnego w mikroskali. Po pierwsze gmina ma już tzw. grunt dla strategii wspierania innowacji, w postaci potencjału gospodarczego, oraz wiedzę na temat struktury i zaawansowania technologicznego gospodarujących na jej terenie firm. Samorząd gminny dąży do tworzenia lokalnego klimatu, aktywnej i zdrowej konkurencji wewnątrzterytorialnej, lecz potrzebuje także zaangażowania ze strony lokalnych przedsiębiorców. Z tego punktu widzenia niezmiernie ważne jest budowanie zaufania przedsiębiorców do władz gminy. Ten schemat działania wymaga ponadto ukształtowanych zasobów pracy, tj.

atrakcyjnego w ocenie przedsiębiorców kapitału ludzkiego. Drugi sposób dotyczy gmin, które nie mają wykształconego systemu wsparcia innowacyjności bądź dopiero zaczyna się on kształtować i jest w fazie załóżkowej. Gminy nie mają tu finansowej i organizacyjnej podstawy do rozwoju innowacyjności lub władze samorządowe nie widzą potrzeby unowocześniania lokalnej gospodarki.

5. Podsumowanie

Polityka stymulowania rozwoju gospodarczego w zasadzie nie powinna być planowana i prowadzona bez udziału podmiotów, które są bezpośrednio odbiorcami efektów tej polityki. Polityka stymulowania lokalnego rozwoju gospodarczego przestaje być wyłączną sprawą władz lokalnych, a staje się sprawą wspólną dla tych, którzy mogą wnieść w proces zmian systemu lokalnego swoją wiedzę i umiejętności, kapitał finansowy i rzeczowy, wpływy polityczne w układach zewnętrznych, autorytet we wspólnotach lokalnych. Stąd bardzo ważnym zagadnieniem jawią się modele zorientowane na oczekiwania przedsiębiorców.

Przedstawione wyniki badań, ze względu na zasięg oraz przyjętą metodykę badania (badania ankietowe pogłębione techniką wywiadu), nie upoważniają do formułowania ogólnych wniosków, ale stanowią próbę wskazania, w jakim kierunku, z jednej strony, można doskonalić procedury, narzędzia i instrumenty pobudzania przedsiębiorczości przez władze lokalne (poprzez właściwy ich dobór zgodny z potrzebami i oczekiwaniami przedsiębiorców i możliwościami lokalnych władz). Z drugiej strony, są wskazaniem na możliwe kierunki kształtowania lokalnej polityki wspierania przedsiębiorczości, a zwłaszcza innowacyjności gospodarki, w oparciu o wskazane przez autorki rozwiązania modelowe.

Literatura

- Bagdziński S.L., *Lokalna polityka gospodarcza (w okresie transformacji systemowej)*, UMK, Toruń 1994.
- Parysek J.J., *Podstawy gospodarki lokalnej*, UAM, Poznań 1997.
- Patrzalek L., *Finanse samorządowe*, AE, Wrocław 2000.
- Robaszkiewicz K., *Przedsiębiorczość w strategii rozwoju lokalnego. Studium przypadku powiatu waleckiego*, [w:] *Ekonomiczne i techniczne aspekty funkcjonowania i rozwoju regionalnego*, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin – Wałcz 2003.
- Sasinowski H., *Stymulowanie inicjatyw lokalnych a rozwój regionalny*, [w:] *Finansowe aspekty rozwoju regionalnego*, red. A. Kopczuk, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok 2002.
- Sztando A., *Lokalny interwencjonizm samorządowy, czyli kształtowanie gminnego rozwoju gospodarczego*, „Studia Regionalne i Lokalne” nr 1, 2000.
- The Nature of the Firm*, “Economica”, November 1937, przedruk w: R. H. Coase, *The Firm, the Market and the Law*, Chicago 1988.

MODELS OF BUSINESS INCENTIVES AT LOCAL LEVELS

Summary

The article concerns issues connected with local economic development. The paper is based on the assumption that the existing system of stimulating economic development by local communities is little effective. The authors indicate methods, instruments and local initiatives which enable to create a system of support being an actual answer to the needs of local entrepreneurship. The paper presents some instruments applied to stimulate local business through upgrading the level of innovations.

The models of stimulation economic development shown in this article are based on research conducted in Zachodniopomorskie Region. These models are knowledge-based solution being the right answer to challenges posed by contemporary times.